

Igra i glazba

Tolić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:235619>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-31**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**LUCIJA TOLIĆ
ZAVRŠNI RAD**

IGRA I GLAZBA

Petrinja, rujan 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Petrinja**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Lucija Tolić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Igra i glazba

MENTOR: dr. sc. Jelena Blašković

Petrinja, rujan 2019.

SADRŽAJ

Sažetak	4
Summary	5
1. Uvod.....	6
2. Obilježja djece rane i predškolske dobi	7
2.1. Razvojne karakteristike djece rane i predškolske dobi.....	7
2.1.1. Rast i razvoj	8
2.1. Obilježja motoričkih gibanja djece rane i predškolske dobi	9
2.2.1. Razvoj motorike.....	10
2.2. Kognitivni razvoj	11
2.2. Socijalni i emocionalni razvoj	11
3. Dječja igra	12
3.1. Igra u različitim dobnim skupinama.....	13
4. Uloga igre u razvoju djeteta	14
4.1. Igra i tjelesni razvoj	14
4.2. Igra i kognitivni razvoj	15
4.3. Igra, emocionalni i socijalni razvoj	15
5. Klasifikacija dječje igre.....	16
5.1. Funkcionalna igra	16
5.2. Simbolička igra.....	16
5.3. Igre s pravilima.....	17
6. Klasifikacija dječjih igara prema Mirjani Duran	17
6.1. Interakcija kao mogući kriterij klasifikacije igara.....	17
6.2. Igre odraslog i djeteta	17
6.3. Igre u kojima je interakcija uređena među pojedincima	18
6.3.1. Igre s odnosom suradnje među pojedincima.....	18
6.3.2. Igre s odnosom suprotstavljanja među pojedincima.....	19
6.3.3. Igre s kombinacijom suradnje i suprotstavljanja između centralnog igrača i ostalih.....	19
6.4. Igre u kojima je igrovna interakcija urođena između centralnog igrača i ostalih	19
6.4.1. Igre s odnosom suradnje između centralnog igrača i ostalih	20
6.4.2. Igre s odnosom suprotstavljanja između centralnog igrača i ostalih	20
6.4.3. Igre s kombinacijom suradnje i suprotstavljanja između centralnog igrača i ostalih.....	20
6.5. Igre u kojima je interakcija uređena odnosom između igrovnih grupa	20

6.5.1. Igre s odnosom suradnje između igrovnih grupa.....	21
6.5.2. Igre s odnosom suprotstavljanja među igrovnim grupama.....	21
6.5.3. Igre s kombinacijom suradnje i suprotstavljanja između igrovnih grupa.	21
7. Glazbeni odgoj u ranom i predškolskom obrazovanju.....	21
7.1. Utjecaj glazbe na razvoj djece od najmlađe dobi	24
7.3. Utjecaj glazbe na motorički razvoj.....	25
7.4. Utjecaj glazbe na govor i komunikaciju	25
8. Glazbene aktivnosti u vrtiću.....	26
8.1.1. Igre s pjevanjem.....	27
8.1.2. Obrada pjesme, brojalice i aktivno slušanje glazbe	29
8.1.3. Poticanje dječjeg stvaralaštva	30
8.1.4. Sviranje na udaraljkama.....	31
9. Igre uz glazbu i pokret.....	31
9.1. Primjeri igre za prepoznavanje tonaliteta	31
9.3. Primjeri igre za osjećaj tempa	32
9.4. Primjeri igre za osjećaj dinamike	32
10. Zaključak.....	33
Literatura	34
Izjava	37

Sažetak

Igra je temeljna aktivnost svakog djeteta. Ona je spontana i slobodna. Kroz igru dijete ima priliku pokazati sve što zna i sve što može. Igra mora biti primjerena razvojnim karakteristikama djeteta, dobi i interesu, a prostor i pomagala u kojem se igra odvija mora biti siguran i pravilno opremljen. Igra nije samo zabava, ona povoljno utječe na sve dječje organe, na razvoj motoričkih i funkcionalnih sposobnosti, na razvoj govora, pobuđuje emocije i razvoj glazbenih sposobnosti. Kroz razne igre pretvaranja, građenja, društvene igre ili igre s pravilima koje su primjerene dobi, dijete se razvija, razvija kreativnost, spretnost, preciznost i mnoge druge sposobnosti. Igrajući se dijete neprimjetno uči, a stečeno znanje kvalitetno je i trajno. Glazba je svuda oko nas i život bez nje postaje nezamisliv. Snaga i moć glazbe ogledaju se kroz njen utjecaj na individualan razvoj pojedinca, njegovo odrastanje i ponašanje. Glazba budi različite osjećaje i raspoloženja. Sramežljivoj djeci glazbene aktivnosti pomažu da se lakše izraze, da kroz pjesmu i igru sudjeluju i komuniciraju s drugom djecom. Glazba je značajna za razvoj djeteta, pozitivno utječe na sve djetetove sposobnosti, pomaže u razvoju njegove inteligencije, socijalnih vještina, lakšeg izražavanja emocija te razumijevanja sebe i drugih. Važno je da se svi susreti djeteta s glazbom ostvaruju putem igre, jer tako se dijete razvija, uči i bogati svoja iskustva. Za razvoj glazbenih sposobnosti važan je poticaj okoline, počevši od roditelja, odgajatelja do učitelja. Djecu bi trebalo poticati na vlastito izražavanje glazbom kroz glazbene igre. Glazbene aktivnosti u vrtiću se provode svakodnevno i mogu biti dio bilo koje druge aktivnosti.

Ključne riječi: glazba, glazbene aktivnosti, glazbene igre, igra, razvoj

Playing and music

Summary

Playing is the main activity of every child. It is spontaneous and free. Through playing the child has the opportunity to show everything he knows and everything he can do. The game must be appropriate to the child's developmental characteristics, age and interest. The space and aids in which the play takes place must be secure and properly equipped. Playing is not only fun, it has a positive effect on all organs of the child, the development of motor skills and functional abilities, the development of speech, arouses emotions and the development of musical abilities. Through various games of transformation, construction, board games or rule-appropriate games, the child develops creativity, dexterity, precision and many other abilities. Through playing child learns easily, and the acquired knowledge is quality and lasting. Music is all around us and life without it becomes unthinkable. The strength and power of music is reflected through its influence on an individual's development, growth and behavior. Music awakens different emotions and moods. For shy children, music activities help them express themselves more easily, and helps them to interact with other children through song and play. Music is important for a child's development, positively affects the entire child's abilities, helps develop his or her intelligence, social skills, easier expression of emotions, and understanding of themselves and others. It is important that all encounters of the child with music are realized through play, because this is how the child develops, learns and enriches its experiences. Encouraging the environment, from parents, educators to teachers is important for the development of musical abilities. Children should be encouraged to express themselves musically through music games. Music activities in kindergarten are used daily and can be part of any other activity.

Keywords: development, music, musical activities, music games, playing

1. Uvod

U predškolskoj dobi osnovni oblik aktivnosti je igra. Igra ispunjava djetetovo cijelo vrijeme te se na nju ne smije gledati samo kao na zabavu i razonodu (Findak i Delija, 2001). Igra je ogledalo onoga što je djetetu važno. Igra se razvija, a istodobno s igrom razvija se i mijenja dijete (Klarin, 2017). Dijete ima prirodnu potrebu za igrom te se kroz igru dijete priprema za život i rad. Igra utječe na razvoj djeteta, na poboljšanje motoričkih dostignuća te na stjecanje životnih i radnih navika (Findak i Delija 2001). Igrajući se dijete istražuje, uči nove stvari, uči i uvježbava socijalne odnose (Klarin, 2017). Igrajući se dijete jača pozitivnu sliku o sebi i svoje samopouzdanje, razvija i unapređuje svoje sposobnosti. Igra je vrlo bitna za socijalni, emocionalni, fizički i intelektualni razvoj (Lazar, 2007).

Svaka je igra, pa tako i glazbena važan dio dječjeg života. Djeca su od najranije dobi okružena zvukovima koji dopiru iz okoline, prirode sve do uspavanki koje im majke pjevaju. Glazba je prirodna pojava koja pomaže razvitku djeteta od najranije dobi (Milinović, 2015). U predškolskim ustanovama glazbeni odgoj dio je odgojno-obrazovnog procesa i provodi se svakodnevno. Djeca se upoznaju s glazbom i glazbenim terminima na prirodan, aktivan i zoran način. Bavljenje glazbom vodi prema boljem izražavanju, pridonosi glazbenom i općem razvoju, utječe na spoznajnu razinu, govorne sposobnosti te emocionalan i socijalan razvoj (Vidulin, 2016) .

2. Obilježja djece rane i predškolske dobi

2.1. Razvojne karakteristike djece rane i predškolske dobi

Temeljni uvjet pravilnog rada s djecom rane i predškolske dobi jest da se sve radi u skladu s karakteristikama njihova rasta i razvoja, osobinama i sposobnostima (Findak, 1995). Kako su u to vrijeme rast i razvoj djeteta u najintenzivnijoj etapi, odgajatelji imaju značajne utjecaje na te procese. Ukoliko se želi pravilno raditi s djecom rane i predškolske dobi, djecu treba razumjeti te uvažiti i biti svjestan njihovih sposobnosti i mogućnosti. Djecu je važno upoznati sa svim njihovim manama, vrlinama, interesima, željama i potrebama. To upoznavanje biti će lakše ukoliko odgajatelj poznaje osnovne karakteristike čovjekova rasta i razvoja (Findak, 1995).

Findak i Delija (2001) navode da iako su anatomske-fiziološke karakteristike kod svih ljudi jednake, ipak postoje među ljudima razlike, a tu se djeca najviše razlikuju od odraslih. Osim razlike u tjelesnim proporcijama, razlike postoje i u građi pojedinih organa i fiziološkim potrebama energije. Razlike među ljudima proistječu iz njihove pripadnosti određenim razvojnim razdobljima. Svako razvojno razdoblje ima svoje karakteristike i ne može se preskakati. Odgajatelju koji profesionalno, odgovorno i uspješno želi obavljati svoj posao važno je poznavanje specifičnosti vezanih za rast i razvoj djeteta, kako bi mogao na vrijeme reagirati na svaku promjenu.

Findak (1995, str. 18) navodi razvojna doba djeteta:

- I. „Rano djetinjstvo: od rođenja do 3. godine:
 - a) Od 1. do 4. tjedna – doba novorođenčeta,
 - b) Od 5. tjedna do 10. mjeseca – faza dojenja,
 - c) Od 10. do 15. mjeseca – faza puzanja i početnog hodanja,
 - d) Od 15. do 24. mjeseca – srednje doba ranog djetinjstva,
 - e) Od 2. do 3. godine – starije doba ranog djetinjstva

- II. Predškolsko doba – od 3. do 6. ili 7. godine:
 - a) Od 3. do 4. godine – mlađe predškolsko doba,
 - b) Od 4. do 5. godine – srednje predškolsko doba,
 - c) Od 5. do 6. ili 7. godine – starije predškolsko doba.“

S obzirom da se neka djeca razvijaju brže, a neka sporije ova podjela nije definitivna za svu djecu niti je kriterij prema kojem bi djecu trebalo identificirati sa razvojnom skupinom kojoj pripada po kronološkoj dobi. Rast i razvoj djeteta rane i predškolske dobi na odvija se jednakomjerno. Razlike nisu vidljive samo između dječaka i djevojčica nego i kod svakog pojedinog djeteta (Findak, 1995).

2.1.1. Rast i razvoj

Rast i razvoj dinamični su procesi koji se odvijaju od začeca do približno dvadesete godine života. Iako se ti procesi odvijaju po ustaljenoj shemi, među djecom postoje razlike. Uzroci tih razlika mogu biti endogeni (npr. uzroci genetskog podrijetla) ili egzogeni (npr. nepravilna prehrana, slab san, nedovoljno kretanja...) (Findak, 1995).

Uz pojam rasta uvijek se veže i djetetov razvoj. Pod pojmom rasta i razvoja ne misli se samo na proces povećanja nekih dimenzija tijela, već se tu podrazumijevaju i složenija zbivanja kao što su kvalitativne promjene strukture, funkcije pojedinih tkiva i organa, promjene psihičkih svojstava djeteta i njegovo prilagođavanje okolini u kojoj živi (Findak i Delija, 2001).

Na rast i razvoj djece utječu pojedine žlijezde s unutarnjim izlučivanjem. U mlađoj predškolskoj dobi to je osobito prsna žlijezda, a u srednjoj i starijoj predškolskoj dobi hipofiza, štitna žlijezda i spolne žlijezde (Findak, 1995).

Ne smije se zanemariti činjenica da se u djetetovu rastu pojavljuju i izmjenjuju faze ubrzanja i usporenja rasta. U razdobljima bržeg rasta nastaju izrazite promjene u organizmu (usavršavanje građe i funkcije pojedinih organa) koje pozitivno utječu na motoričke i funkcionalne sposobnosti. Fazu ubrzanog rasta karakterizira povećana osjetljivost organizma i smanjenje otpornosti organizma (Findak, 1995).

2.1. Obilježja motoričkih gibanja djece rane i predškolske dobi

Usporedno s promjenama u rastu i razvoju djeteta mijenjaju se i njegova motorička gibanja. Osnovna motorička gibanja koja djeca najlakše i najprije usvoje su hodanje, trčanje, bacanje, penjanje, puzanje, provlačenje, kotrljanje i drugo. Svladavanje osnovnih motoričkih gibanja djetetu omogućuje lakšu komunikaciju s okolinom te pozitivno utječe na sve organe i organske sustave (Findak, 1995).

Tijekom prve godine života dijete motorički usvaja uspravljanje iz ležećeg položaja, prvo kreće samo podizanje glavice (nakon drugog mjeseca), rotacija glave prema smjeru odakle zvuk dolazi (treći mjesec), od četvrtog do petog mjeseca dijete pokušava primiti predmet koji mu se nudi, zatim usvajanje sjedenja (šesti mjesec), a iza toga puzanje i ustajanje prema prvim koracima. U početku je hodanje nesigurno, a kasnije je sve sigurnije i stabilnije. Razvijaju se i druge motoričke vještine, poput funkcije šake i žvakanja. Do četvrte godine dijete bi trebalo svladati osnovne prirodne oblike kretanja. Od četvrte do pete godine dijete već dobro trči, stoji na jednoj nozi i slično, a kasnije dobro vlada i ostalim motoričkim gibanjima (Findak, 1995).

Djeca mlađe dobne skupine ovladala su osnovnim prirodnim oblicima kretanja – hodanje, trčanje, puzanje, skakanje, penjanje itd... Pokreti su relativno spori, skromni i površni. Trajanje zadane aktivnosti za djecu te dobi ne može trajati duže od deset do petnaest minuta (Findak, 1995).

Djeca srednje dobne skupine su brža, spretnija i točnija pri izvođenju pokreta. Djeca već razlikuju i smjer kretanja te se bolje snalaze u prostoru. S manje napora svladavaju zadatke pokreta ili kretanja. Trajanje zadane aktivnosti može trajati do dvadeset minuta (Findak, 1995).

U odnosu na djecu srednje dobne skupine, djeca starije dobne skupine snažnija su i izdržljivija. Kretanja izvode točnije i brže. Bolja im je prostorna orijentacija i spremni su za izvođenje nešto složenijih pokreta. Mogu podnositi nešto duža opterećenja, pa tjelesna aktivnost može trajati do trideset minuta (Findak, 1995).

Djeca predškolske dobi relativno se brzo umaraju, pa je potrebno izmjenjivati rad s odmorom. Važno je uvažavati individualne razlike među djecom i raditi bez prisile.

Motorička gibanja za djecu predškolske dobi su rad – tjelesna aktivnost koja zaokuplja njihovu pažnju i pozornost, te je za njih tjelesna aktivnost istodobno i igra, zabava, međusobna komunikacija, druženje i zadovoljstvo (Findak, 1995). Ukoliko se vježbanje provodi u obliku igre, djeca će to objeručke prihvatiti i snagom mašte prihvatiti svaku ulogu koja proizlazi iz zadatka (Findak i Delija, 2001).

2.2.1. Razvoj motorike

Prema Findaku (1995) pojam „motorika“ podrazumijeva sve oblike kretanja kojima se čovjek služi u svladavanju prostora. Motorika je sve ono što vidimo u djetetovu kretnom izražavanju.

Motorika se dijeli na filogenetske i ontogenetske oblike kretanja. Filogenetski oblici kretanja su naslijeđeni i to su: hodanje, trčanje, skakanje, puzanje, provlačenje, penjanje itd. Ontogenetski oblici kretanja su učeni i među njih ubrajamo plivanje, skijanje, klizanje, vožnju bicikla i drugo (Findak, 1995).

Razvoj motorike odražava se kroz djetetovu veću sposobnost da skladnije i svrhovitije koristi vlastito tijelo za kretanje. Osnovne motoričke sposobnosti čiji razvoj pratimo kroz predškolsku dob su ravnoteža, koordinacija, snaga, brzina, gipkost, preciznost i izdržljivost.

U periodu predškolskog doba dolazi do automatizacije navika kretanja. Dijete se osposobljava i uči da pravilno izvršava pokrete. Potrebna je motivacija i učenje u svladavanju motoričkih pokreta. Učenje pokreta odvija se najprije u igri i oponašanju odraslih. Vježbe za razvoj motorike potiču razvoj mišića, vezivnog tkiva i kostiju. Omogućuju bolju izmjenu tvari u organizmu, zadovoljavaju osnovne potrebe djece, donose sreću u djetetovu životu, razvija se prostorna orijentacija, razvijaju se i osobine djeteta (brzina, snaga, izdržljivost, spretnost...). Zbog svega toga vježbe motorike pozitivno utječu na opći razvoj djeteta (Findak, 1995).

Motorički razvoj usko je povezan i s intelektualnim razvojem. Slabo razvijene motoričke sposobnosti sa sobom nose sporost, nesigurnost, nespretnost što kod djeteta može kočiti želju za istraživanjem, radoznalost, a samim time i njegov intelektualni razvoj (Findak, 1995).

2.2. Kognitivni razvoj

Kognitivni razvoj fokusira se na razvoj funkcije mozga, kao što su razmišljanja, učenja, svijest, procjenjivanje i obradu informacija (Klarin, 2017). Zdrav razvoj mozga ovisi i o zdravoj i uravnoteženoj prehrani (Stokes Szanton, 2000). Prve dvije godine imaju veliku važnost za kasniji razvoj, a upravo tada roditelji često sputavaju djecu u puzanju i kretanju što ograničuje korištenje funkcija mozga. Negativan utjecaj na razvoj motorike, kreativno mišljenje uvelike određuje i način života (Breitenfeld i Majsec Vrbanić, 2008).

Svakodnevna djetetova iskustva, reakcija na okolinu i različite stimulacije utječu na oblikovanje mozga. Mozak se razvija stimuliranjem, učenjem i vježbanjem. Važno je djetetu omogućiti što više pozitivnih iskustava. Grljenje, ljuljanje, nošenje i tepanje su aktivnosti koje potiču razvoj neuronskih veza. „Ukoliko je u ovom periodu dijete u mirnoj i poticajnoj atmosferi, okruženo ljubavlju i pažnjom, a roditelji se ponašaju na njemu predvidljiv način, u njegovu će se mozgu razviti veze koje će mu omogućiti savladavanje važnih životnih vještina“ (Jovančević i sur., 2008, str. 43).

2.2. Socijalni i emocionalni razvoj

Dijete od početka života živi u nekoj zajednici i time počinje njegova socijalizacija. To je proces u kojem dijete usvaja znanja, stavove, socijalne vještine i osjetljivost. Između ostalog, djeca kroz socijalizaciju uče kako se ponašati i prilagoditi određenim društvenim zajednicama (Kranželić i Bašić, 2008). Emocije su glavni pokretač raspoloženja i o njima ovisi odnos s drugim ljudima. One povezuju pojedinca s ljudima, stvarima i događajima (Oatley i Jenkins, 2000, navedeno u Brajša-Žganec i Slunjski, 2006).

Prve emocije koje se javljaju kod djece usmjerene su prema majci te predstavljaju znak upozorenja na opasnost i na komunikaciju s okolinom (Klarin, 2017).

Do navršene prve godine dijete razvija osjećaj povjerenja. Pokazuje pozitivne emocije, ljuti se, raduje se ili plače. Od prve do treće godine emocije su promjenjive i kratkotrajne. Od četvrte do pete godine pojavljuju se prve simpatije te se djeca emocionalno vežu za drugu djecu. Javlja se sram, nada i ponos. Od šeste do sedme godine prepoznaju se emocije kao što su ljubav, sreća i bijes (Klarin, 2017).

3. Dječja igra

„Čovjeku, kojem se oduzme pustolovina, iznenađenje i igra, ne dopušta se ni mogućnost da postane istinski čovjek“ (Swimme, 1984, navedeno u Gospodnetić, 2015, str. 61). Cijeli je život pustolovina i iznenađujuća igra napominje Swimme (1984, navedeno u Gospodnetić, 2015).

Else (2014, navedeno u Klarin, 2017) navodi karakteristike igre: igra je proces, samostalan izbor, dovoljno sigurna, ona je iskustvo, oslobođena od vremena, u njoj prevladava znatiželja, zadovoljstvo, različita je za svakoga i sama sebi je svrha.

Findak (1995) igru karakterizira kao najstariji oblik tjelesne i zdravstvene kulture, najautonomniju ljudsku aktivnost. Igra je spontana i slobodna aktivnost koju prati osjećaj ugone i zadovoljstva.

Klarin (2017) navodi kako je igra fenomen djetinjstva, dijete uživa u igri, zabavlja se, druži se s prijateljima i bira aktivnosti. Igra se razvija i mijenja dijete. Igrajući se dijete istražuje, uči nove stvari ili uvježbava različite vještine.

Iako je u čovjekovoj prirodi da se igra, što i čini čitav život, ipak ni u jednom razdoblju ljudskog života igra nema takvo značenje i toliku moć kao u djetinjstvu. Igra je jedna od temeljnih pretpostavki za pravilan rast i razvoj dječjeg organizma (Findak, 1995).

Rubin, Fein i Vandenberg (1983, navedeno u Klarin, 2017), navode neke od zajedničkih karakteristika igre, kakva god ona bila:

- Igra je intrinzično motivirana, nije potaknuta vanjskim poticajima, nije obvezna.
- Igra je spontana, oslobođena je vanjskih kazni, ona je sama sebi svrha.
- U igri se pita: Što ja mogu s ovim predmetom ili osobom?
- Igra nije ozbiljna izvedba aktivnosti ili ponašanja.
- Igra je oslobođena vanjskih pravila.
- Igra uključuje aktivni angažman. (str. 6)

Dijete u igri ima priliku pokazati sve što zna i sve što može, a to u njemu budi zadovoljstvo. Igra ima veliku odgojnu važnost jer igrajući se dijete postaje čovjek koji se prilagođava pravilima igre, koji angažira svoje potencijale, trudi se, surađuje s drugima, čini još mnogo toga što je svojstveno čovjeku. Igra vrlo povoljno utječe na sve dječje organe i organske sustave, na razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti, funkcionalnih sposobnosti, pobuđuje ugodne emocije, ali pridonosi i emotivnom pražnjenju (Findak i Delija, 2001).

Kroz igru dijete zadovoljava različite potrebe npr. potrebe za pažnjom, blizinom, druženjem, dijeljenjem. Na taj način ostvaruje neostvarene želje (Klarin, 2017).

Karakteristično je za dijete da se igra isprepleće s radom, odnosno da se dijete radeći – igra. To znači da igra potpuno zaokuplja dijete, aktivira njegovu pozornost i volju, omogućuje proces kvalitetnog učenja (Findak, 1995).

Igra mora biti primjerena razvojnim karakteristikama djece, mora biti jednostavna, lako provediva i oblikom takva da sva djeca mogu sudjelovati. Pri izboru mjesta za igru, prostor mora biti siguran, primjeren djeci i pravilima igre (Findak i Delija, 2001).

Svaka igra ima svoja pravila koja se moraju poštovati, ali nije isključeno prilagođavanje ili smišljanje novih pravila igre koje treba shvatiti i prihvatiti jer su isto sastavni dio igre (Findak, 1995).

3.1. Igra u različitim dobnim skupinama

Igra i razvoj djece jasličke dobi teku paralelno pa okruženja u kojima borave trebaju biti sigurna za slobodnu igru (Stokes Szanton, 2000). Djeci mlađe dobne skupine odgovaraju igre jednostavne sadržajem i pravilima. Dijete se igra bilo kakvim materijalom, bez plana. Rezultat igre nije toliko važan, koliko je važan sam proces kretanja. Socijalni kontakt s drugom djecom kratak je i ograničen. Za njih je najvažnije da im igra omogućuje dovoljno trčanja, skakanja, puzanja, penjanja i bacanja (Findak i Delija, 2001). Kroz igru djeca uče i razvijaju smisao o tome tko su zapravo (Stokes Szanton, 2000).

Za djecu srednje dobne skupine igre i pravila su još jednostavna, ali pravila se moraju poštovati. Djeca te dobi imaju iskustva u igrama, a sve više ih zanimaju igre hvatanja, skrivanja, traženja i slično (Findak, 1995).

U radu s djecom starije dobne skupine mogu se primjenjivati igre koje sadrže zahtjevnija kretanja. Djeca te dobi znaju da igra ima svoj smisao, a oni kroz igru žele svladati prepreke, sakriti se, ne dati uloviti se i uloviti drugoga (Findak i Delija, 2001). Pomagala ili sredstva za igru trebaju biti sigurna, mora ih biti dovoljno da bi se sva djeca pomoću njih lakše mogla uživjeti u igru (Findak, 1995). Djeca vole kada imaju izbora gdje, kako, s kim ili s čim će se igrati. Igra je svojstvena svakom djetetu da rijetko kada postavlja se pitanje zašto ona nastaje, kako se razvija i slično (Klarin, 2017). Uz izbor igre, adekvatnog prostora i pomagala, važno je dobro opisati igru i njezinu organizaciju. Ukoliko igra krene krivim smjerom po potrebi je dobro prekinuti igru radi dodatnih objašnjenja (Findak, 1995).

4. Uloga igre u razvoju djeteta

4.1. Igra i tjelesni razvoj

Kroz igru dijete razvija tjelesnu snagu i usavršava motoriku. Motoričke vještine uključuju jačanje koordinacije pokreta, finu i grubu motoriku, pospješuje se spretnost, koordinaciju oko – ruka, pravilno držanje, tjelesno zdravlje itd. Dijete spontano bira igre koje ga zanimaju te mu ih ne treba nametati. Tijekom igara nepoznatih djetetu potrebno je strpljenje. Djetetu ne treba davati gotovo rješenje jer ono tako neće shvatiti razlog uporabe tog rješenja te ga neće moći koristiti u novim situacijama. Motorički razvoj u ranom djetinjstvu uglavnom se promatra kroz dva temeljna razvojna smjera: razvoj grube i fine motorike. Gruba motorika je u osnovi razvoj veliki mišićnih skupina, a one djetetu omogućuju sve veće motoričke mogućnosti. Razvoj grube motorike omogućuje razvoj ravnoteže (Klarin, 2017).

Fina motorika je zaslužna za izvođenje preciznih pokreta, a usko je vezana uz koordinaciju oko–ruka. Napredak fine motorike uočava se kod skidanja jednostavnih dijelova odjeće, korištenje škara, kistova, žlice i slično (Klarin, 2017).

Kroz igru dijete zadovoljava potrebu za kretanjem koje je ne samo tjelesni već i drugi aspekti razvoja. Kroz pokret dijete zapaža, predočava, misli, mašta i pamti.

4.2. Igra i kognitivni razvoj

Dijete najviše uči kroz igru, jača samopoštovanje i međuljudske odnose. U dobro organiziranoj igri proces učenja je neprimjetan, stečeno znanje kvalitetno i trajno (Findak i Delija, 2001.).

Kroz igru dijete uči matematičke sposobnosti, druge jezike – sluša drugu djecu i odrasle, uči nove riječi, razmjenjuje riječi i rečenice. Djeca koja su više motivirana za igru pokazuju veću jezičnu razvijenost. Igre pretvaranja pozitivno utječu na čitanje, socijalne vještine i kreativnost kod djece. Općenito djeca koja provode više vremena u igri postižu bolje rezultate na mjerama kognitivnog razvoja (Klarin, 2017).

4.3. Igra, emocionalni i socijalni razvoj

Igra djetetu omogućuje da razvije socioemocionalne sposobnosti: društvenost, suradnju, odgovornost, samostalnost, empatiju, solidarnost, poštivanje pravila, komunikativnost i drugo. Kroz igru dijete uči o emocijama, usvaja društvene oblike ponašanja te upoznaje odnose među ljudima i uči regulirati svoje ponašanje (Klarin, 2017). Levin-Ščirina i Mendžerickaja (1950, navedeno u Gospodnetić, 2015) navode kako djeca tijekom igre odvajaju stvarnost od igre riječima „kao da“, na taj način žele istaknuti da je to samo igra. Emocije koje se javljaju iskrene su i prave, a takva igra utječe na razvoj emocija i odnos prema ljudima i događajima u životu.

Prijateljstvo i odnosi s vršnjacima mijenjaju se s dobi. Kroz razmjenu s vršnjacima, suradnju i natjecanje, konflikte i prijateljstvo dijete lakše razumije sebe i druge. Kroz igru s pravilima djeca uče odgađati zadovoljstvo i time stječe kontrolu nad vlastitim emocijama i ponašanjem (Klarin, 2017).

5. Klasifikacija dječje igre

Duran (2011) navodi najčešću klasifikaciju dječje igre koja se razvrstava u tri kategorije:

- a) Funkcionalna igra
- b) Simbolička igra
- c) Igre s pravilima

5.1. Funkcionalna igra

Funkcionalna igra određuje se kao igra novim funkcijama koje sazrijevaju u djeteta (motoričke, osjetne, perceptivne) (Duran, 2011). Javlja se u najranijoj dobi između prvog i trećeg mjeseca djetetova života. Dijete se igra svojim tijelom i njegovim funkcijama sa i bez rekvizita. Jednostavniji oblici funkcionalne igre su npr. igra prstićima, različiti načini kretanja, igre glasovima, riječima i drugo.

Kroz funkcionalne igre dijete istražuje sebe i svijet, stječe kontrolu nad pokretima, razvija osjetila i motoriku.

5.2. Simbolička igra

Igra pretvaranja, odnosno simbolička igra je igra u kojoj djeca, uz pomoć predmeta koji su simbol za nešto njima zamišljeno, kreiraju i izvode scenarij.

„Igra uloga je aktivnost u kojoj dijete, motivirano željom da živi i sudjeluje u zajednici s odraslim članovima društva; prvo, uzima ulogu odraslog; drugo, stvara igrovnu situaciju; treće, uvjetno prikazuje djelatnost odraslih, modelirajući motive, ciljeve i norme odraslih“ (Duran, 2011, str. 19). Simboličkom igrom djeluje se pozitivno na razvoj djetetove društvenosti, kreativnosti, ali razvijaju se i vještine rješavanja problema u interakcijama s drugima (Duran, 2011).

Igre pretvaranja pojavljuju se oko druge godine, a najzastupljenije su do četvrte ili pete godine (Prvčić i Rister, 2002, navedeno u Gospodnetić, 2015).

5.3. Igre s pravilima

Igre s pravilima dijete zatječe u već gotovom obliku i ovladava njima, ali sudjeluje i u stvaranju novih. Za igre s pravilima Piaget (1962, navedeno u Duran, 2011) navodi da se uglavnom javljaju u razdoblju između sedme i jedanaeste godine, a zadržavaju se tijekom cijelog života. U igrama s pravilima postoje pravila, kolektivna disciplina i kodeks časti (Duran, 2011). Igre s pravilima su npr. igre skrivača, društvene igre, igre loptom, ali tu još spadaju i igre s pjevanjem, igre uz glazbu i pokret te zadane kretnje pri obradi pjesme ili brojalice (Gospodnetić, 2015).

6. Klasifikacija dječjih igara prema Mirjani Duran

6.1. Interakcija kao mogući kriterij klasifikacije igara

Duran (2011) navodi da je socijalna interakcija jedna od komponenti koja propisuje organizaciju grupe djece, njihovu interakciju, suradnju ili suprotstavljanje. Igra je u biti komunikacija čak i onda kad se odvija u usamljениčkoj formi. Postoje tri osnovna načina igrovne interakcije:

- a) igre u kojima je interakcija uređena među pojedincima (ja i ti);
- b) igre u kojima je interakcija uređena između glavnog igrača i ostalih (ja i drugi);
- c) igre u kojima je interakcija uređena između grupa (mi i oni).

6.2. Igre odraslog i djeteta

Ove igre su tradicionalne i prenose se sa generacije na generaciju. Stvaralaštvo su odraslih za djecu, a u stvaranju ipak sudjeluju i djeca. Igra uvijek započinje tako što odrasli i dijete uspostavljaju kontakt licem u lice. Katkad odrasli glasovno žele privući pažnju djeteta. U prvim igrama djeteta i odraslog prisutno je naizmjenično smjenjivanje radnji dva partnera. Odrasli izvodi jednu radnju, a dijete izvođenjem druge radnje daje do znanja da je razumjelo radnju odraslog (Duran, 2011).

6.3. Igre u kojima je interakcija uređena među pojedincima

Socijalna interakcija u ovoj grupi je igra tipa Ja i Ti. Tijekom igre katkada postoji suradnja, suprotstavljanje, a katkada njihova kombinacija. Prema vrsti odnosa razlikuju se: igre s odnosom suradnje među pojedincima, igre s odnosom suprotstavljanja među pojedincima i igre s kombinacijom suprotstavljanja i suradnje među pojedincima (Duran, 2011).

6.3.1. Igre s odnosom suradnje među pojedincima

Igrači u ovim igrama nisu suprotstavljeni, mogu glumiti suprotstavljanje, ali zapravo surađuju. U takvoj igri nema ni pobjednika ni poraženih. Igre u kojima je interakcija tijekom igre realizirana odnosom suradnje među pojedincima su: unisone, simboličke, teatarske i interakcijske igre.

Unisone igre imaju linearni tip odvijanja s utvrđenim redoslijedom te nemaju neizvjestan ishod. Osnovna pravila određuju tijek igre. U ovakve igre spadaju i igre s pjevanjem. Među unisonim igrama moguće je razlikovati dva tipa igre: one koje su dio stvaralaštva odraslih za djecu i one koje stvaraju sama djeca po uzoru na narodnu kulturu. Unisone igre zažive među djecom i ona ih sama dalje prenose mlađima (Duran, 2011).

Simbolička igra još se naziva: imaginarna igra, igra fikcije, iluzorna igra, igra uloga, dramska igra itd. Razlozi igranja simboličke igre mogu biti želja za odrastanjem, nezavisnost pa se javljaju sadržaji kao što su: putovanje, kupovanje, odlazak liječniku, igranje raznih profesija itd. Simbolička igra nema osnovnih pravila, razigrana je i bez utvrđenog redoslijeda (Duran, 2011).

U teatarskim igrama svako dijete dobiva određenu ulogu te kroz nju predstavlja druge ljude, životinje, predmete i drugo. Teatarske igre razlikuju se od simboličke igre jer imaju relativno stalnu dramsku kompoziciju i imaju osnovna pravila koja određuju redoslijed događanja. Teme teatarskih igara mogu biti bajkovite teme i teme bliže svakodnevnom životu (Duran, 2011).

6.3.2. Igre s odnosom suprotstavljanja među pojedincima

U ovim igrama karakteristično je suprotstavljanje među igračima. U igranju se može pojaviti udruživanje za i protiv nekoga. Osnovna pravila određuju tijek igre, ali ishod igre je neizvjestan. Igrači igraju u svoje ime. Uspješnost u igri suprotstavljenih pojedinaca ovisi o različitim osobinama pojedinca, kao što su osobine ličnosti, o sposobnostima, o znanjima, voljnim osobinama, ali i o sreći (Duran, 2011).

Karakteristika igranja ovih igara je da se djeca vrlo rado i u osami stavljaju pred seriju zadataka, testirajući svoje mogućnosti. Pri izvedbi tih igara potrebna je preciznost. U starijoj dobi smisao igre je u poštovanju općeg plana igre i svladavanju određenog redoslijeda radnji (Duran, 2011).

6.3.3. Igre s kombinacijom suradnje i suprotstavljanja između centralnog igrača i ostalih

Ove igre formiraju interakciju među djecom. Postoje igre u kojima pravila nalažu istovremenu suradnju i suprotstavljanje. Iako su pravila ovih igara jasna, ipak su sporovi među djecom česti. Poznati primjer ove igre je igra „Magarac“. Igru igraju najmanje 3 djeteta, dodavajući si loptu, pri ispadanju lopte pripisuju si slova od M do C (magarac), a tko prvi skupi sva slova ispada iz igre. Igra je složena jer igrači mogu eliminirati druge tako da im se baci lopta koju ne mogu uhvatiti, ali takav način nije dopušten. Pri igranju teško je utvrditi je li lopta ispravno bačena ili je pogriješio onaj koji ju nije uhvatio (Duran, 2011).

6.4. Igre u kojima je igrovnica interakcija urođena između centralnog igrača i ostalih

U igrama s uređenim odnosom među pojedincima postoji relacija JA i TI, a u igrama s uređenim odnosima između centralnog igrača i ostalih postoji relacija JA i DRUGI ili MI i ONI. U igrama je katkad prisutna suradnja, katkad suprotstavljanje, a katkad i kombinacija (Duran, 2011).

6.4.1. Igre s odnosom suradnje između centralnog igrača i ostalih

Između centralnog igrača i ostalih postoji suradnja. Ostali igrači surađuju ili su rivali, ali nisu direktno suprotstavljeni. U nekim od igara važno je stvaralaštvo odraslih. Centralnu ulogu najčešće preuzima starije ili kompetentnije dijete, a kod mlađe djece je to odrasla osoba. Interakcija tijekom igre je takva da ostali igrači prate, ponavljaju i usklađuju radnju centralnog igrača ili centralni igrač ostvaruje suradnju sa svakim igračem posebno, a ostali promatraju (Duran, 2011).

6.4.2. Igre s odnosom suprotstavljanja između centralnog igrača i ostalih

U ovim igrama isključivo je prisutno suprotstavljanje između centralnog igrača i ostalih. Postoje dva bitna elementa koja određuju igru, a to su: podjela moći centralnom igraču i ostalima te priroda odnosa između ostalih igrača. U ovim igrama predviđena je podjela moći, u različitim igrama uz osnovna pravila dana je različita moć centralnoj osobi u odnosu na ostale. Starija djeca predškolske dobi uvode u igre elemente koji slabe moć centralnog igrača, što od njega traže veću snagu i veći otpor (Duran, 2011).

6.4.3. Igre s kombinacijom suradnje i suprotstavljanja između centralnog igrača i ostalih

U igrama postoji specifičan odnos između centralnog igrača i ostalih. Istovremeno se traži i suradnja i suprotstavljanje koji se izmjenjuju. Za realizaciju jednog dijela igre potrebna je suradnja, a pri realizaciji drugog dijela dolazi do suprotstavljanja (Duran, 2011).

6.5. Igre u kojima je interakcija uređena odnosom između igrovnih grupa

Svi igrači su podijeljeni u dvije grupe. Među grupama katkad vlada suradnja, katkad suprotstavljanje, a katkad kombinacija suradnje i suprotstavljanja (Duran, 2011).

6.5.1. Igre s odnosom suradnje između igrovnih grupa

Igrači su podijeljeni u dvije grupe između kojih postoji odnos suradnje. Ove igre povezane su s folklorom odraslih i vrlo su stare. Igre sadrže osnovna pravila kojima je utvrđen linearan tip odvijanja igre. Pojedinaac ne nosi veliku odgovornost već se oslanja na pripadnike svoje grupe (Duran, 2011).

6.5.2. Igre s odnosom suprotstavljanja među igrovnim grupama

Igrači su podijeljeni u dvije grupe između kojih postoji odnos suprotstavljanja. U ovim igrama uspjeh grupe ovisi o postignuću pojedinca. Igranje ovih igara uči se organizirano od strane odraslih i više nije rezultat dječje skulpture (Duran, 2011).

6.5.3. Igre s kombinacijom suradnje i suprotstavljanja između igrovnih grupa

U ovim igrama istovremeno se odvija suradnja i suprotstavljanje između grupa ili se izmjenjuju u etapama igre. U ovim igrama igrači su podijeljeni u dvije grupe, a uspjeh bolje grupe ovisi o boljoj snalažljivosti i boljim suradničkim odnosima (Duran, 2011).

7. Glazbeni odgoj u ranom i predškolskom obrazovanju

„Glazba je tonska umjetnost koja zvukovima djeluje na osjećaje slušatelja“ (Gospodnetić, 2015, str. 21). „Glazba ima tjelesni, osjećajni i spoznajni utjecaj na ljude“ (Majsec Vrbanić, 2008, str. 9). „Slušajući glazbu i svirajući na različitim glazbalima, dijete uključuje gotovo sva osjetila i na taj način obogaćuje kako svoj emocionalni doživljaj, tako i svoje kognitivne sposobnosti“ (Majsec Vrbanić, 2008, str. 12).

Izražajno sredstvo glazbe su ton i zvuk. Titranjem čestica nekog elastičnog tijela nastaju zvučni valovi koji se šire određenom brzinom i u čovjeku stvaraju zvučni dojam. Svaki ton ima četiri obilježja: visinu, trajanje, glasnoću i boju (Završki, 1997).

Danas je nezamislivo živjeti bez glazbe. Različite vrste glazbe dostupne su širokom broju ljudi. Zahvaljujući razvoju tehnologije, glazba dopire sa svih strana. Glazba ljude prati u najsretnijim trenucima života ali i u onim tužnim. Kod pojedinca glazba izaziva razne reakcije: reakcije pokreta, promjene raspoloženja, kognitivne ili emocionalne. Glazba ima jak utjecaj i na ponašanje pojedinca, bez da osoba mora biti nužno svjesna toga (Nikolić, 2017).

Učinke glazbe ljudi često uzimaju zdravo za gotovo. Glazba nije samo zabava, ona ima i mnoge druge učinke. Može koristiti i u liječenju, može imati učinak punjenja energijom, ali i oslobađanja (Majsec Vrbanić. 2008).

Glazbeni odgoj sastavni je dio odgojno-obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama. Djeca u najranijoj dobi započinju s upoznavanjem glazbe i osnovne glazbene terminologije (Vidulin, 2016). Majsec Vrbanić (2008) navodi da ranim poticanjem glazbom i njenim elementima malom djetetu omogućujemo da stvori obrasce za doživljavanje. Potrebno je osmisliti glazbene aktivnosti koje će kroz igru što uspješnije ostvariti cilj glazbenog odgoja. Glazbenim odgojem razvijaju se izražajne, kreativne, senzorne, perceptivne, manualne, intelektualne i ostale sposobnosti (Miočić, 2012). Područja poticanja rane glazbene osjetljivosti su pjevanje, sviranje, pokret i ples. Prema Sloboda i Howe (1991, navedeno u Vidulin, 2016) prva godina života ključna je za postavljanje osnova glazbenog razvoja. Gospodnetić (2015) navodi da kroz različite glazbene aktivnosti djeca upoznaju i počinju se izražavati zvukovnim sredstvima – glasom, zvukovima tijela i udaraljka.

Vidulin (2016) napominje kako su u procesu odgoja i unaprjeđivanja djetetovih glazbenih potencijala važna su tri preduvjeta: djetetova muzikalnost, postojeće glazbene sposobnosti i glazbena inteligencija. Prema Radoš (2010, navedeno u Vidulin. 2016) pod pojmom muzikalnost podrazumijeva se sposobnost reagiranja na glazbu, sposobnost doživljavanja, pamćenja, razumijevanja, reprodukcije i vrednovanja glazbe. Na muzikalnost utječu nasljeđe, obitelj, predškolske ustanove i škola, a odgajatelji i učitelji odgovorni su za daljnji razvoj (Milinović, 2015). Glazbene sposobnosti djece treba pratiti, poticati i usmjeravati (prema Radoš, 2010, navedeno u Vidulin, 2016).

Ukoliko kod djece postoji interes za glazbu, potrebno je razviti želju za sudjelovanjem u glazbenim aktivnostima. Poželjno je djecu poticati na aktivno slušanje, ples te izvođenje prikladnih pokreta prateći tempo i ritam pjesme (Milinović, 2015). Glazbeni razvoj djeteta ovisi o njegovom nasljeđu, osobnosti, obiteljskom okruženju ali i interesu, motivaciji, želji i obrazovanju (Vidulin, 2016).

Prije provođenja glazbene aktivnosti odgajatelj se treba dobro pripremiti da bi djeci pružio sadržaj. U realizaciji aktivnosti važno je slušati želje i savjete djece, a ne težiti ostvarivanju cilja aktivnosti (Gospodnetić, 2015). Tijekom aktivnosti poželjan je suradnički, a ne natjecateljski oblik rada kako se oni manje uspješni ne bi osjećali ne korisnima i zanemarenim (Miljević-Ridički, Maleš i Rijavec, 1999).

Djeca jasličke dobi do treće godine glazbene podražaje trebaju dobivati u obliku slušanja i otkrivanja zvučne okoline, tako se pobuđuje interes i navikavaju se na glazbu. Slušanjem glazbe cilj je slučajno i usputno pobuditi interes djece za osluškivanje, razvijati radoznalost te tako stvoriti temelje za upoznavanje, pamćenje i analizu zvučnih dojmova. S djecom jasličke dobi provode se različite glazbene igre, pjesmice, brojalice koje pridonose razvoju ritma, motorike i govora te pobuđuju vedro raspoloženje. Želju za sudjelovanjem i uključivanjem u aktivnostima treba brižljivo poticati (Vidulin, 2016).

Od treće godine do polaska u školu dijete uspješno sudjeluje u različitim glazbenik odgojno-obrazovnim područjima: slušanje glazbe, pjevanje, glazbene igre i sviranje na udaraljkama. Kroz aktivnosti pobuđuje se i razvija interes i želja za glazbu. Od pete godine nadalje veća pozornost posvećuje se intonaciji i pravilnom pjevanju. Djeca uče pjesmu po sluhu, brže svladavaju nove skladbe, pamte dijelove koji se ponavljaju i s lakoćom pamte riječi. U predškolskim ustanovama glazbene aktivnosti povezane su s drugim aktivnostima i područjima, tako glazba postaje ne samo izvor zabave nego i sredstvo razvoja (Vidulin, 2016).

Prema Tomić Ferić (2001, navedeno u Miočić, 2012) navodi se kako bi u svakodnevnim aktivnostima trebale biti prisutne sve glazbene aktivnosti. Prostor bi trebao biti bogato opremljen stimulacijskim materijalima i otvoren za sva glazbena područja što bi sve pozitivno utjecalo na djetetov razvoj.

7.1. Utjecaj glazbe na razvoj djece od najmlađe dobi

Prvo osjetilo koje se razvija je sluh, pa glazba potiče zblizavanje i komunikaciju majke i djeteta. Prateći reakcije djeteta u prostoriji gdje svira glazba uočeno je aktivnije micanje djeteta i udarci nožicama pri glazbi koja mu nije odgovarala (Majsec Vrbanić, 2008).

Razna istraživanja ukazuju da stimulacija glazbom može ubrzati razvoj, potaknuti na sisanje i utjecati na dobivanje tjelesne težine. Glazba može povoljno utjecati na bebe koje su prerano rođene ili su bile nedovoljne tjelesne težine. Djeca koja su se poticala imaju izrazito razvijenu emocionalnu inteligenciju, empatiju i kod njih nije uočena agresivnost (Majsec Vrbanić, 2008).

Glazba je i sredstvo razvoja identiteta, dijete dobiva mogućnost spoznajnog, socijalnog i emotivnog razvoja (Vidulin, 2016).

„Zajedničko slušanje i muziciranje potiče dijete na uvažavanje svojih vršnjaka bez obzira na njihove eventualne poteškoće“ (Majsec Vrbanić, 2008, str. 50).

Glazba kao oblik komunikacije ponekad je i jedina komunikacija pri kojoj se ne razlikuju djeca bez ili s poteškoćama. Rad u grupi omogućuje promjenu djetetovih karakternih osobina, prilagođava se igri i pravilima grupe. Glazbala potiču suradnju pri zajedničkom sviranju ili plesanju. Mogućnost stvaranja zvuka u djetetu stvara radost i zadovoljstvo. Improvizacijom dijete nam daje sliku doživljaja vanjskog svijeta, otkriva svoje želje, radosti, tuge ili sjećanja (Majsec Vrbanić, 2008).

Poseban oblik kretanja u kojem se očituje osjećaj je ples. Dijete kroz ples osmišljava kreativne pokrete i pleše na svoj način. Ples mu pomaže u svladavanju orijentacije, ravnoteže ali zadovoljava i potrebu za kretanjem (Majsec Vrbanić, 2008).

Poticanje glazbom kod djece poboljšava koncentraciju, kreativnost, jača samopouzdanje i disciplinu. Glazba pomaže pri uspostavljanju kontakta s djetetom kada se ono ponaša prkosno i odbojno. Glazbu ne slušamo samo, nego ju primamo cijelim svojim bićem (Majsec Vrbanić, 2008).

7.3. Utjecaj glazbe na motorički razvoj

„Glazbom i njezinim elementima potiču se prirodni oblici kretanja kao što su; hodanje, hodanje uz sviranje različitim glazbalima, hodanje na prstima, hodanje „četveronoške“, hodanje s prednoživanjem, hodanje uz promjenu tempa, trčanje, trčanje uz promjenu tempa, skokovi na jednoj nozi, kao i slične vrste kretanja čija je svrha poticanje grube motorike“ (Majsec Vrbanić, 2008, str. 34).

Fina motorika zahtjeva različite hvatove rukama, a kasnije i precizne pokrete prstiju. Važno je osmisliti vježbe koje bi poticale razvoj fine motorike, a jedna od aktivnosti je upoznavanje djeteta s različitim vrstama glazbala. Vidjevši glazbala dijete će htjeti proizvesti zvuk na njima, a to je posredno vježba fine motorike (Majsec Vrbanić, 2008).

Nakon što dijete ovlada grubom i finom motorikom, glazba uvelike pomaže pri oslobađanju napetosti pri početnom pisanju. Glazba crtanje i slikanje opušta i likovni izraz čini bogatijim. Takva likovna djela pomažu iščitati neke probleme kojim je dijete preokupirano (Majsec Vrbanić, 2008).

7.4. Utjecaj glazbe na govor i komunikaciju

Od najranije dobi pjevanjem glasova dijete se potiče u razvoju i bogaćenju govora i jezika. Gledajući i slušajući, dijete će namještajući lice pokušati reproducirati glas. Pjevanje jednostavnih pjesmica ili brojalica potiče dijete na usvajanje vokabulara. U nešto starijoj dobi oponašanjem zvukova iz prirode ili životinja, dijete se potiče na zanimanje za okolinu (Majsec Vrbanić, 2008).

Glazba je oblik komunikacije. Riječi prenose značenje, pa tako i glazba. Ona je sredstvo izražavanja ljudskih osjećaja koje ljudi katkad teško izražavaju riječima. Neke teorije smatraju da glazba prati obrasce govora, i u skladu s tim obrascima tako treba biti i oblikovana (Kovačević i Baniček, 2014).

Glazba potiče i razvoj govora, dijete se igra riječima na prirodan i melodičan način. Tekstovi bogate djetetov vokabular, upoznaje nove riječi. Izražavajući se glazbom čovjek stvara zvučne slike koje je prvo oslušnuo u sebi, a zatim putem glasa ili instrumenta prenosi svojoj okolini (Pepelnak Arnerić, 2005).

Glazba je poseban oblik govora koji omogućuje prijenos informacija iz najintimnijeg čovjekovog dijela, a ujedno i pomaže pri otkrivanju tog dijela svijeta. Kroz osobno stvaralaštvo i primanje poruka čovjek širi svoj osobni doživljaj i misaoni svijet (Pepelnak Arnerić, 2005).

Pjevanje je najosobniji oblik izražavanja pri kojemu je najteže sakriti osjećaje. Ukoliko se djecu od malena priprema na pjevanje i da pobjede strah od pjevanja, ono može biti odlično sredstvo komunikacije, pomoć pri svladavanju strahova i predrasuda. Kad se čovjek izražava glazbom, stvara zvučne slike koje je najprije oslušnuo u svojoj unutrašnjosti, a zatim putem svojeg glasa ili instrumenta posredovao sudionicima komunikacije. Za instrumentalno stvaralaštvo potrebni su instrumenti. Djecu i mlade najviše zanimaju gitara, udaraljke i sintisajzer. To i jesu instrumenti pogodni za sviranje jednostavnih skladbi. Za djecu je pogodan i Orffov instrumentarij, a to su smanjeni pravi instrumenti. Pri učenju sviranja instrumenta djeca doživljavaju osjećaj uspješnosti, uče sudjelovati i komunicirati s okolinom (Pepelnak Arnerić, 2005)

8. Glazbene aktivnosti u vrtiću

Gospodnetić (2015) aktivnost u vrtiću definira kao način vođenja određenog programa koji vodi do realizacije jednog ili više sadržaja. To je vođeni sadržaj tj. igra u kojoj odgajatelj nudi mnoštvo načina kao sredstvo realizacije teme aktivnosti. Kroz aktivnosti dijete se izgrađuje i ostvaruje.

Odgajatelj najprije odabire temu aktivnosti kako bi imao dovoljno vremena razmisliti o metodičkim postupcima i pripremiti se. Gospodnetić (2015) navodi najčešće sadržaje koji se pojavljuju u glazbenim aktivnostima:

1. Igre s pjevanjem
2. Obrada pjesme (ili ponavljanje pjesme)
3. Obrada brojalice (ili ponavljanje brojalice)
4. Aktivno slušanje glazbe
5. Poticanje dječjeg stvaralaštva
6. Sviranje na udaraljka (str. 60)

Najčešće se koriste prva tri oblika aktivnosti. Svi oblici aktivnosti su igra, razlika je samo što su pravila igre u igrama s pjevanjem osmislila djeca, a u ostalim aktivnostima treba ih osmisliti odgajatelj (Gospodnetić, 2015).

Gospodnetić (2015) navodi osnovne oblike rada koji se koriste u glazbenim aktivnostima, a to su:

- pokret (neodvojiv od glazbe)
- aplikacije (lutke, slike...)
- udaraljke (instrumenti koje sviraju djeca) (str. 65)

Sva tri načina rada koriste se kod obrade pjesme ili brojalice. Postoji i četvrti oblik rada – dramatizacija koja u sebi može ali i ne mora sadržavati ostale načine (pokret, sviranje ili aplikacije). Ukoliko odgajatelj na samom početku podijeli uloge, tijekom sviranja, pjevanja ili izgovaranja brojalice, djeca će se početi kretati, svirati ili pomicati aplikacije. Još jedan način rada je pjesma ili skladba uklopljena u priču kod kojeg nije potrebno uklapati ostale načine jer dobra priča zahtjeva da se ponovi što više puta (Gospodnetić, 2015).

8.1.1. Igre s pjevanjem

Igre s pjevanjem vrsta su pokretnih igara koje imaju ustaljena pravila koja se primjenjuju tijekom pjevanja (Milinović, 2015). Gospodnetić (2015) igre s pjevanjem definira kao folklor koji sadrži glazbu i ples, a djeca su ga sama stvarala stoljećima. Osim igara s pjevanjem u dječji folklor ubrajaju se i dječje pjesme, brojalice i sve vrste recitiranog ritmičnog govora (Wiesler, 2008, navedeno u Gospodnetić, 2015). Igre s pjevanjem izvode se na način da djeca pjevaju pjesmu i pokretom oponašaju tekst (Milinović, 2015), izvode se na dvorištu (na zemlji ili na travi, ne na betonu), u sobi ili u dvorani vrtića (Roller-Halačev i Vegar, 1986, navedeno u Gospodnetić, 2015). Usmenom predajom neke igre su se izmijenile u različitim govornim područjima ili melodijski (Knežević, 2002).

U igrama s pjevanjem, osim pravila prisutna je i dramatizacija kada se djeca uživljavaju u uloge da bi nešto odglumili. Pravila mogu biti vrlo jednostavna kao npr. hodanje u kolu, ulaženje u kolo ili složena kada djeca trebaju nešto pogađati ili stići prije drugih na neko mjesto (Gospodnetić, 2015).

Igre s pjevanjem imaju cilj stvoriti ozračje razdraganosti, neopterećenosti, ugone te ispunjavanje slobodnog vremena. Uloga odgajatelja je da se igra s djecom, pomaže im u osamostaljivanju da što prije osjete radost koju im igra pruža. Uloga odraslog nije da mijenja pravila igre, on samo prenosi zapis novim generacijama koje imaju pravo mijenjati pravila ili nadodavati nove kitice. Gledajući i slušajući odgajatelja pri izvođenju pjevanja, ishodavanja metra ili pokreta rukama u metru dijete razvija glazbeni sluh, senzibilitet za ritam i metar (Gospodnetić, 2015).

Prema Manasteriotti (1978, navedeno u Milinović, 2015) igre s pjevanjem dijele se na:

- Igre s pjevanjem u krugu – kolu
- Igre u koloni
- Igre slobodnih oblika
- Igre mješovitih oblika

Najčešće igre s pjevanjem provode se u krugu (kolu) koji može biti spojen ili ne spojen. Djeca skladnim pokretima zajednički oponašaju i stvaraju sliku pojedinih prizora iz teksta. Različitim igrama potiče se kreativnost, stvaralaštvo, samostalnost, i sloboda izražavanja. Uloga odgajatelja je poticanje i usmjeravanje djece na lijepo i izražajno pjevanje. Igre u koloni provode se u obliku linije, a djeca stoje jedan iza drugoga. Oblik ove igre nastao je iz sadržaja pjesme, a osim pokretom djeca mogu oponašati sadržaj i zvukovno. Najsloženiji i najslobodniji oblik igara su igre slobodnih oblika. Izvode u slobodnim oblicima koji ovise o sadržaju pjesme. U ovom obliku igre djeca su često vrlo glasna jer je raspoloženje na visokoj razini, a uloga odgajatelja je stišati i umiriti djecu bez da prekida dobro raspoloženje. Igre mješovitih oblika najčešće su kombinacija dvaju ili više osnovnih oblika (Manasteriotti, 1978, navedeno u Milinović, 2015).

Svaka igra s pjevanjem ponavlja se tri do četiri puta, a igra se pet do sedam igara za redom. Dječja pažnja kratko traje te treba paziti da između igara nema dugog čekanja. Spretni odgajatelji najzanimljiviju igru ostavljaju za kraj kako bi dječji interes trajao duže i igra se može nastaviti bez odgajatelja (Gospodnetić, 2015).

8.1.2. Obrada pjesme, brojalice i aktivno slušanje glazbe

Pjesme koje se pojavljuju u vrtićima su dječje pjesme. Neke pjesme su odrasli stvorili da bi ih pjevali djeci i dio su folklora, a neke su stvorene da bi ih djeca pjevala ili slušala. Djeci je važna melodija i tekst pjesme koji ponekad ima simboličko značenje i nema poučavanja (Gospodnetić, 2015). Odgajatelj aktivnost treba obogatiti sadržajima koji naglašavaju melodiju te potiču razvoj glazbenih sposobnosti (Čudina-Obradović, 1991, navedeno u Gospodnetić, 2015).

Bitni elementi svake pjesme su: melodija, ritam, harmonija, metar, tekst, glazbeni oblik, karakter, tempo, dinamika i povezanost elemenata glazbenog djela (Gospodnetić, 2015).

Nakon prvog slušanja pjesme, potrebno je objasniti nepoznate riječi kako bi ju djeca lakše razumjela i brže se uživjela u tekst. Kada dijete shvati tekst pjesme i poveže riječi s melodijom, lakše i brže će zapamtiti riječi, melodiju i ritam pjesme. Potrebno je paziti i na naglašavanje riječi jer pogrešnim naglašavanjem riječi pjesma gubi prvobitnu misao (Gospodnetić, 2015).

Brojalica je vrsta ritmičnog govora i većinom služi za razbrojavanje djece (Kihás, 2004, navedeno u Gospodnetić, 2015). Uz pomoć brojalice razvija se osjećaj za ritam, glazbeno pamćenje i sposobnost točnog intoniranja (Milinović, 2015). U vrtiću se brojalice obrađuje uz metar koji se može izvoditi na puno načina npr. plješćući lijevo-desno, gore-dolje, naprijed-nazad, o koljena, gegajući se, pucketajući prstima itd. ili djeca mogu izmisliti pokrete. Uz brojalice često se koriste udaraljke (Gospodnetić, 2015). Za lakše pamćenje brojalice i da bude zanimljivije odgajatelj može koristiti aplikacije (Kihás, 2004, navedeno u Gospodnetić, 2015). Obradom brojalice uz kretanje djeca postižu automatizaciju pokreta, razvija se senzibilitet za metar i ritam koji pridonose otklanjanju i ublažavanju govornih smetnji (Gospodnetić, 2015).

Slušanje glazbe u vrtiću može biti aktivno ili pasivno. Aktivno slušanje glazbe podrazumijeva slušanje klasične skladbe do tri minute koje mogu biti vokalne, instrumentalne ili vokalno-instrumentalne. Prije puštanja skladbe djeci se mogu dati kratke upute kao npr.: „Osjeti glazbu. Dopusti glazbi da uđe u tvoje ruke i noge. Pusti da te glazba nosi. Možeš se slobodno kretati po prostoru. Kreći se onako kako ti glazba govori.“ Kod aktivnog slušanja poželjno je korištenje aplikacija kojima djeca

mogu manipulirati. Prije skladbe moguće je osmisliti i pokazati djeci pokrete koje bi plesali tijekom trajanja skladbe. Glazba se ne gasi i naglo prekida, nego se postupno stišava. Pasivno slušanje glazbe može se provoditi u bilo koje doba dana i za vrijeme drugih aktivnosti. Npr. kada djeca crtaju, slikaju, dok se igraju po centrima, u pozadini se može pustiti lagana glazba (Gospodnetić, 2015).

8.1.3. Poticanje dječjeg stvaralaštva

Kreativno ponašanje karakterizira radoznalost i radost, potreba za samoaktualizacijom, bez očekivanja da se postigne neki određeni cilj (Rojko, 2012). Dječja kreativnost postoji oduvijek, ali treba paziti da se ne sputava, ometa ili omalovažava. Nerazumijevanje dječjeg stvaranja ili ustaljene sheme sputavaju dijete u razvijanju njegove kreativnosti (Gospodnetić, 2015).

Dječje glazbeno stvaralaštvo usko je vezano s emocijama. Tijekom igre dijete može nesvjesno pjevušiti jer se na taj način njegova radost najpotpunije izražava pjevanjem. Djeca već vrlo rano počinju improvizirati svoje melodije ili postoji mogućnost zadržavanja poznate melodije s promijenjenim tekstom ili pak obrnuto. Osim pjevajući i plešući, glazbeno stvaralaštvo prisutno je i tijekom sviranja na svemu oko sebe (Gospodnetić, 2015).

Gospodnetić (2015) navodi neke od načina poticanja dječjeg stvaralaštva: slušanje glazbe uz ples, slušanje glazbe uz likovno izražavanje, kretanje uz slušni tekst, plesanje bez glazbe, izgovaranje slogova, uglazbljivanje stihova, mijenjanje ritma ili naglaska, mijenjanje melodije, oponašanje zvukova ustima, osluškivanje i oponašanje, samostalna izrada zvečki, sviranje po svom tijelu, mijenjanje riječi, tempa ili dinamike itd.

Da bi se potaknulo dječje stvaralaštvo važno je da odgajatelj ne pokazuje svoj primjer, ne crta, ne pleše, ne oponaša jer će ga djeca kopirati (Gospodnetić, 2015).

8.1.4. Sviranje na udaraljka

Skup udaraljki koje se upotrebljavaju u vrtiću i školama naziva se Orffov instrumentarij. Djeca ne „uče“ svirati udaraljke, ne lupaju s njima već sviraju. Zvuk udaraljki motivira djecu na kretanje, vesele ih, produžuju aktivnost i okruženost glazbom. Kod sviranja udaraljki odgajatelj treba obratiti pažnju i pokazati djeci položaj ruku i da što brže odmaknu štapić od štapića kako zvuk ne bi bio zagušen.

Pri obradi pjesme ili brojalice poželjno je ne dijeliti svoj djeci udaraljke radi stvaranja prevelike buke, jedna ili nekoliko udaraljki putuje od djeteta do djeteta čime se produžuje dječja pažnja, a i samim time dijete uči čekati da dođe na red (Gospodnetić, 2015).

9. Igre uz glazbu i pokret

9.1. Primjeri igre za prepoznavanje tonaliteta

Neka djeca ne znaju razliku između visokih i dubokih tonova, njima teorijsko objašnjavanje ništa ne znači. Da bi djeca čula razliku između tonova dobar primjer je pričanje neke priče uz pratnju klavira. Vesele dijelove priče treba pratiti visokim tonovima pri čemu nije važno koje tipke prsti sviraju. Tužne, pomalo strašne dijelove pratiti će duboki tonovi. Prijelaz između sretnih i tužnih dijelova ili neko iščekivanje možemo prelaziti po tipkama klavira cijelim dlanovima. Nakon odgajateljevog pričanja ulogu može preuzeti neko dijete. Pri sviranju dobro je imenovati trenutno sviranje visokih, dubokih ili srednjih tonova za koje želimo da djeca čuju kako se zovu. Kod slikanja, djeca samoinicijativno biraju svijetle boje za visoke, a tamne za duboke tonove (Gospodnetić, 2015).

U igrama za osjećaj prepoznavanja tonova različitih visina odgajatelj pjeva improvizirane melodije (u duru i molu) kojima nedostaje kraj (tonika), a djeca moraju otpjevati taj kraj. Djeci je potrebno reći da otpjevaju ton koji nedostaje. Igre za osjećaj tonike mogu se provoditi i u pokretu. Odgajatelj improvizira na instrumentu, a kada djeca čuju da je nastupio kraj trebaju izvršiti određenu radnju. U sklopu igre odgajatelj može improvizirati u raznim ritmovima i karakterima (Gospodnetić, 2015).

9.3. Primjeri igre za osjećaj tempa

U igrama za osjećaj brzine djeca različite riječi izgovaraju brže i sporije, prvo bez određenog ritma, a kasnije u pravilnim ritmovima. Kasnije mogu izgovarati brojalice i pjesme uz pljeskanje ili hodanje u metru, brže i sporije. Primjer je i igra nošenja predmeta. Djeca prenose zamišljeni predmet na drugu stranu prostorije. Ukoliko nose nešto teško pokazat će pokretom kako je teško i sporijim hodom, a za lakše predmete i hod će biti lakši i brži, igra se može kombinirati uz glazbenu pratnju (Gospodnetić, 2015).

9.4. Primjeri igre za osjećaj dinamike

Primjer igre za osjećaj glasnoće je sakrivanje predmeta. Svi osim jednog djeteta znaju gdje je predmet. Dok to jedno dijete traži predmet ostala djeca pjevaju pjesmu. Kada se dijete približi bliže predmetu djeca pjevaju glasnije, a kada se udalji od predmeta djeca pjevaju tiše (Gospodnetić, 2015). Prema Novačić i sur. (1990, navedeno u Gospodnetić, 2015) u takvim igrama do izražaja dolaze i dinamičke promjene (*crescendo* i *decrescendo*). Imitiranje zvuka prijevoznih sredstava također je primjer igre za osjećaj glasnoće. Kada je prijevozno sredstvo u daljini čuje se slabije, a u blizini jače, oni koji se sporije kreću njihovo se kretanje sporije i izgovara od onih koji se brže kreću. Na taj način ukomponirana je vježba za osjećaj tempa. Primjer je igra isprobavanja kakve zvukove mogu proizvesti različiti predmeti kada se lupne o njih. Jači udarac proizvest će i glasniji zvuk, a slabiji udarac tiši (Gospodnetić, 2015).

10. Zaključak

Igra je prirodna i slobodna aktivnost svakog djeteta. U čovjekovoj prirodi je da se igra, ali igra najveću moć ima u djetinjstvu. Igra je od presudne važnosti u životu djeteta jer je to njegovo najprirodnije sredstvo izražavanja i učenja za daljnji razvoj u životu. Kroz igru dijete upoznaje sebe, svijet oko sebe i stvara odnose s okolinom. Igra je jednako važna za sva područja djetetova razvoja, a kvaliteta igre pridonijet će stupnju tog razvoja. Osim što stvara zabavu i užitek, igra razvija djetetove motoričke, emocionalne i socijalne vještine. Kroz igru dijete lakše komunicira s drugima. Zvukovi prate dijete još i prije rođenja, a kasnije otkrivanjem svijeta širi se raznovrsnost zvukova. Glazba djeluje na osjetila, mozak i emocije. Titranjem čestica nekog elastičnog tijela nastaju zvučni valovi. Glazba omogućuje prijenos informacija iz najintimnijeg čovjekovog dijela. Glazbeni odgoj dio je odgojno-obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama. Od najranije dobi djeca se upoznaju s glazbom i njenim osnovnim terminima. Glazbene igre pružaju mogućnost korištenja više aktivnosti: pjevanje, sviranje, pokret i ples, a to su područja poticanja rane glazbene osjetljivosti. Glazba i igra odlična su kombinacija koja će djeci omogućiti nesvjesno učenje, a takvo znanje ostat će dugoročno.

Literatura

1. Breitenfeld, D., Majsec Vrbanić, V. (2008). *Kako pomoći djeci glazbom? Paedomusicoterapia*. Zagreb: Ruke.
2. Brajša-Žganec, A., Slunjski, E. (2006). Socioemocionalni razvoj u predškolskoj dobi: povezanost razumijevanja emocija i prosocijalnog ponašanja. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja*, 16(3), str. 477 - 496. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19080> (30.05.2019.)
3. Duran, M. (2011). *Igra i dijete*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Findak, V., Delija, K. (2001). *Tjelesna i zdravstvena kultura u predškolskom odgoju*. Zagreb: EDIP d.o.o.
6. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1 i 2*. Zagreb: Mali profesor.
7. Jovančević, M., Šprajc Bilen, M., Stojanović-Špehar, S., Marn, B., Jelčić-Jakšić, S., Jagodić Rukavina, A., Čalopek-Butković, A., Husar, K., Puževski, D., Koren, M., Ježić, C., Mladinić Vulić, D., Tešović, G., Kolar, J., Ljubić, N., Petar, S., M. Petrović, I., Maragos, N. (2008). *Godine prve zašto su važne: vodič za roditelje i stručnjake koji rade s djecom predškolskog uzrasta*. Zagreb: SysPrint.
8. Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru. Dostupno na: http://www.unizd.hr/Portals/41/elektronicka_izdanja/Psihologija_djecje_igre.pdf?ver=2017-09-08-103902-427 (25.04.2019.)
9. Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko*. Zagreb: Ethno.
10. Kovačević, D., Baniček, I. (2014). Muzikoterapija i njena učinkovitost kao sredstva komunikacije u rehabilitaciji neuroloških bolesti. Dostupno na: <https://tvpodravina.files.wordpress.com/2014/09/glazbena-terapija-i-komunikacija1.pdf> (25.04.2019.)
11. Kranželić, V., Bašić, J. (2008). Socijalna kompetencija i ponašanje djece predškolske dobi kao osnova preventivnim programima – razlike po spolu. *Kriminologija & socijalna integracija: Časopis za kriminologiju, penologiju i*

- poremećaje u ponašanju*, 16(2), str. 1 - 14. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/99118> (25.04.2019.)
12. Lazar, M. (2007). *Igra i njezin utjecaj na tjelesni razvoj*. Đakovo: Tempo.
 13. Majsec Vrbanić, V. (2008). *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo*. Zagreb: Ruke.
 14. Milinović, M. (2015). Glazbene igre s pjevanjem. *Artos: Časopis za znanost, umjetnost i kulturu*, 3, str. 1 – 6. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/152003> (01.09.2019.)
 15. Miljević-Ridički, R., Maleš, D., Rijavec, M. (1999). *Odgoj za razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
 16. Miočić, M. (2012). Kultura predškolske ustanove u svjetlu glazbenih kompetencija odgojitelja. *Magistra ladertina*, 7(1), str. 73 - 87. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=147092 (18.08.2019.)
 17. Nikolić, L. (2017). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak: Časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 159(1-2), str. 139 – 158. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=298548 (29.04.2019)
 18. Pepelnak Arnerić, M. (2005). Mogućnosti upotrebe glazbe u komunikaciji s djecom i mladima s poremećajima u ponašanju. *Kriminologija & socijalna integracija: Časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 13(1), str. 147 - 151. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/99038> (06.05.2019.)
 19. Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet, Osijek. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/566005.ROJKO_Metodika_nastave_glazbe_Teorij_sko_te_matski_aspekti.pdf
 20. Roller-Halačev, M., Vegar, Z. (1986). *Igre predškolske djece 2*. Zagreb: Školska knjiga.
 21. Stokes Szanton, E. (2000). *Kurikulum za jaslice: razvojno-primjereni program za djecu od rođenja do 3 godine*. Zagreb: Biblioteka Korak po korak.

22. Vidulin, S. (2016). Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. *Život i škola: Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LXII(1), str. 221 – 234. Dostupno na: [file:///D:/my%20documents/downloads/Zivot i škola br 1 2016 Vidulin.pdf](file:///D:/my%20documents/downloads/Zivot_i_skola_br_1_2016_Vidulin.pdf) (10.05.2019.)
23. Završki, J. (1997). *Teorija glazbe*. Zagreb: Školske novine.

Izjava

O samostalnoj izradi završnog rada

Izjavljujem da sam ja LUCIJA TOLIĆ studentica Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja Učiteljskog fakulteta u Zagrebu samostalno provela aktivnosti istraživanja literature i napisala završni rad na temu Igra i glazba.
